

Kinderen willen grenzen opzoeken. Dat toont hun levenskracht.

Door: Marcel van Herpen & Geert Bors

Zelfs een kind dat niet van gym houdt, wordt blij van apenkooi: alle toestellen uit de kast en spelen maar! De openingsrubriek Apenkooi biedt diezelfde vrije ruimte. Dit keer bespreken Marcel van Herpen en Geert Bors een scène uit de film *Children Full of Life* en geven zo een introductie tot het fenomeen Kanamori en zijn Levenslessen.

Literatuur:

Kanamori, T (2012). *Levenslessen van meester Kanamori*

Scharmer, C.O. (2009). *Theorie U: Leiding vanuit de toekomst die zich aandient.*

Senge, P., Scharmer, C. O., Jaworski, J., & Flowers, B. S. (2006). *Presence: Een ontdekkingsreis naar diepgaande verandering in mensen en organisaties.*

Stevens, L. en Bors, G. (red.) (2012). *Pedagogische Tact – het goede doen op het juiste moment, ook in de ogen van de leerling*

Geert: “Denk je dat er lezers zijn die nog nooit van Toshiro Kanamori gehoord hebben?”

Marcel: “Kanamori heeft tijdens zijn rondreis door Nederland 4.500 mensen toegesproken, terwijl het CBS becijfert dat er in Nederland zo’n 300.000 leraren zijn. En dan houden we nog geen rekening met lezers in België en op de Antillen.”

Geert: “Oké, zo bezien hebben we er nog wel een paar gemist.”

Marcel: “Wie Kanamori niet kent, moet eerst de film *Children Full of Life* op YouTube bekijken en dan verder lezen.”

Geert: “Let vooral op de scène, waarin leerling Yuto heeft zitten kletsen en als straf niet mee mag met het vlottenbouwen. Ik heb dat fragment pas gebruikt in het boek *Pedagogische Tact*, maar ik geloof dat jij er een andere, aanvullende kijk op hebt.”

Marcel: “Leuk: Kanamori vertelde dat het de scène is waar hij het meest op aangesproken wordt.”

Geert: “Bij het NIVOZ hebben we Pedagogische Tact gedefinieerd als ‘het goede doen, op het juiste moment, ook in de ogen van de leerling’. Het gaat om situaties, waarop er iets voorvalt en jij in een *split second* net die interventie pleegt – of juist iets achterwege laat – waardoor de dynamiek in je klas ten positieve keert. Dat kan heel magisch voelen. Maar goed, niet elke vorm van spontaan handelen is tactvol: je kunt ook heel ‘spontaan’

ziedend woest worden. Dan ben je niet in contact met je authentieke zelf, zoals Senge en Scharmer zeggen in hun theorieën rond *Presence en Theory U*. Ik heb het idee dat het geklets van Yuto zijn leraar opeens te veel geworden is en dat Kanamori’s irritatie geleid heeft tot de strafmaat. Dat voelt de klas. De leerlingen vinden het onrechtvaardig dat Yuto iets wordt ontzegd waar hij weken naartoe geleefd heeft en komen daarom in het verweer. Of zie jij dat anders?”

Marcel: “Kanamori ziet het zelf ook zo: hij schrijft in zijn boek *Levenslessen van meester Kanamori* dat hij boos was en gedacht had dat er later op de dag, als de groep naar het zwembad zou gaan, wel een leerling zou komen die om clementie zou vragen. Die zou hij dan uiteraard meteen verleend hebben. Wat hem aangenaam verraste, is dat de groep meteen al reageerde.”

Geert: “EGO-wetenschapper Ludo Heylen (zie p. 14) brengt nog een andere nuance aan: hij heeft het idee dat Kanamori niet alleen al verwacht dat er kritiek komt, maar meer nog dat hij de reactie van de groep als het ware bewust uitlokt. Ludo vindt dat er daarmee iets kunstmatigs wordt geïntroduceerd – een kunstmatigheid die conflicteert met dat spontane ‘split second’-gevoel. Hij meent dat daar misschien een cultureel verschil tussen Europa en Japan speelt.”

Marcel: “Zou kunnen. Wat er vooraf gebeurd is, is moeilijk precies te duiden, want het zit niet in de film. We moeten het doen met wat we wel kunnen zien. We zullen het ongetwijfeld alle drie eens zijn, dat er daarna iets heel moois voorvalt.”

Geert: “Ja! Er schuilt grote kracht in de ruimte die Kanamori de klas biedt om te betogen tegen de straf die hij heeft uitgedeeld. Je ziet in de emoties van de kinderen dat het hen niet licht valt om vraagtekens te zetten bij de autoriteit van hun leraar. Dat is in Japan ongetwijfeld nog wat spannender dan in onze egalitaire samenleving. Maar hun redevoeringen zijn te steekhoudend om te negeren. Het is heel mooi Kanamori de woorden van de kinderen ter harte neemt, erkent dat ze gelijk hebben en terugkomt op zijn besluit. Daarin schuilt grote pedagogische kunde: je ziet iedereen groeien.”

Marcel: “Eens. Ik wil nog wat verder gaan op dat ‘ruimte geven’. Ik zou het willen hebben over een ‘speelveld’ – in metaforische zin: een speelveld bestaat bij de gratie van grenzen, waardoor het voor iedere speler duidelijk is wanneer een bal binnen of buiten de lijnen komt. Hoe zelfstandiger de kinderen, hoe groter je als leraar het pedagogische speelveld – de ruimte – voor ze kunt maken. De straf die Kanamori uitdeelt is geen afwijzing van Yuto, maar is het kleiner maken van het speelveld. Wat hij impliciet

zeft is: ‘We gaan nu even op een kleiner veld spelen, want niet iedereen kan de vrijheid aan. Eens kijken of het met beperktere vrijheid wel lukt.’ En meteen daarna geeft hij de autonomie terug aan de groep.”

Geert: “Wordt zijn strenge strafmaat dan dus toch een bewust ingezet middel?”

Marcel: “Ik weet niet of dat veel uitmaakt. Wat we zien is het moment dat Kanamori voor zichzelf bepaald heeft dat er een grens overschreden is. De kinderen weten dat ook. Met de eerste oprispingen van protest bij leerling Yo merkt Kanamori dat ze hun nieuwe vrijheid aankunnen: hij vouwt zijn armen over elkaar, sluit zijn ogen en luistert alleen nog maar.”

Geert: “Blind vertrouwen?”

Marcel: “Ik moest denken aan Vrouwe Justitia, die geblinddoekt de argumenten wikt en weegt. De pedagogische relatie schept een moreel speelveld: de leraar geeft vrijheid zolang de kinderen het aankunnen. Bij wie moet je zijn om dat af te tasten? Bij de kinderen. Kan het zonder jou als leerkracht? Nee, want jij bent een grensbewaker. Je wordt pas weer coach, als je de lijnen opnieuw hebt uitgezet. De taak van de kinderen is dan om de vrije rol op te pakken. Het is een natuurlijke dynamiek: kinderen willen grenzen opzoeken. Niet als teken van verzet, maar van levenskracht.”

Geert: “Mooi. Dan eindigen we waar we begonnen zijn: bij Levenslessen.” ■